

Opvoeding

Waarin Nederland tekort schiet

René F.W. Diekstra
Roosevelt Academy/University Utrecht Middelburg
Haagse Hogeschool

Schiet Nederland tekort?

- Nederlandse kinderen behoren tot de gelukkigste ter wereld
- Beschouwen in overgrote meerderheid hun ouders als zorgzaam en steunend, als mensen die het beste met hen willen en voor hebben
- Er is 'slechts' een kleine minderheid (10 tot 15 %) waarmee het minder of niet (zo) goed gaat

Maar waarom gaat het goed?

- Is het omdat Nederlandse ouders, vergeleken met ouders in de meeste andere landen in de wereld, meer het beste met hun kinderen voor hebben?
- Is het omdat Nederlandse ouders betere opvoeders zijn dan ouders in de meeste andere landen?
- Is het omdat in Nederland de voorzieningen, ook wat betreft opvoedingsondersteuning, beter zijn dan elders?

En gaat het eigenlijk wel zo goed (1)?

- Het feit dat 'bij ons' meer kinderen gelukkig zijn, betekent dat ook dat ze zich beter dan elders in de wereld ontwikkelen, in termen van hun mogelijkheden en talenten (m.a.w. lopen wij ook voorop in bijvoorbeeld talentontwikkeling?)
- Zijn Nederlandse kinderen over het algemeen (fysiek) gezonder dan kinderen elders?

Persbericht

Schoolkinderen veel minder fit dan 30 jaar geleden

27 mei 2010

Nederlandse kinderen uit groep 7 en 8 van de basisschool zijn significant minder fit dan hun leeftijdsgenootjes van dertig jaar geleden. Op een fitheidstest die ook in 1980 werd afgenomen scoorden ruim 2.000 kinderen veel slechter op alle fronten. Zelfs als de kinderen met overgewicht niet worden meegeteld, blijken de 'gezonde' kinderen van nu niet opgewassen tegen de kinderen van toen. Dat blijkt uit het promotieonderzoek van Dorine Collard bij de afdeling sociale geneeskunde VU medisch centrum.

The case for fitness monitoring

Globally, the physical fitness of children of comparable ages is declining by 4.3% per decade. The figure is 7–9% in England. This decline is independent of increasing childhood obesity. Fitness decreases during childhood, possibly due to decreasing emphasis on physical education in older age groups. Comprehensive fitness testing in Texas showed that about 30% of eight year olds were 'fit', but the figure was down to 10% by 17 years. Having a normal body mass index (BMI) but being unfit confers greater health risks than being 'fat and fit'. This makes the trend of declining child fitness particularly alarming. It highlights the need for greater awareness of inactivity so that it sits alongside childhood obesity as a national priority.

DH Department of Health | **2009 ANNUAL REPORT**
OF THE CHIEF MEDICAL OFFICER

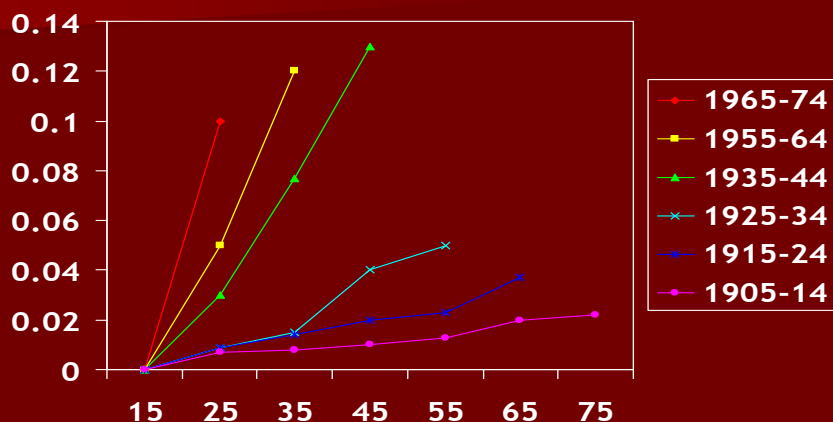
En gaat het eigenlijk wel zo goed (2)?

- Er lijkt sprake van het 'boiling frog syndroom' op tenminste twee belangrijke gezondheidsindicatoren:
  - Overgewicht
  - Fitness (VO2Max) en spierkracht (voorspelt latere gezondheidsproblemen beter)
- Als fysieke gezondheid van kinderen achteruit gaat en hun risico op (toekomstige) chronische ziekten toeneemt, wat betekent dit dan voor hun emotionele en sociale ontwikkeling?

En gaat het eigenlijk wel zo goed (3)?

- Hoe staat het met 'gezondheid' van gedrag? (Nederlandse jeugd is leider of in ieder geval lid van de kopgroep, in het alcohol-klassement).
- En met psychische gezondheid in het algemeen (of de toekomstige ontwikkeling daarvan)?

Birth cohorts and Depression risk

Data from: The Epidemiologic Area Catchment Study NIMH, 1989

Projection of Disease Burden, Measured in Disability-Adjusted Life Years, from 1990 to 2020 **

Estimate 1990			Estimate 2020		
Rank	Cause	% Total	Rank	Cause	% Total
1.	Lower Respiratory Infections	8.2	1.	Ischaemic Heart Disease	5.9
2.	Diarrhea Diseases	7.2	2.	Unipolar Maj. Depression	5.7
3.	Perinatal Conditions	6.7	3.	Road Traffic Accidents	5.1
4.	Unipolar Maj. Depression	3.7	4.	Cerebrovascular Disease	4.4
5.	Ischemic Heart Disease	3.4	5.	Chronic Obs Pulmonary Dis	4.2
6.	Cerebrovascular Disease	2.8	6.	Lower Respiratory Infections	3.1
7.	Tuberculosis	2.8	7.	Tuberculosis	3.0
8.	Measles	2.7	8.	War	3.0
9.	Road Traffic Accidents	2.5	9.	Diarrhea Diseases	2.7
10.	Congenital Abnormalities	2.4	10.	HIV	2.6

** In females & developing countries, unipolar major depression is projected as becoming the leading cause of disease burden (WHO 2004)

En dan, blijft het wel (zo) goed gaan?

- Weten we wat de 'juiste' dingen zijn om nu te doen, ten einde om wat goed gaat te behouden en om wat niet of minder goed gaat zover als mogelijk terug te dringen?
- En doen we die dingen ook?

Opvoeding is een 'eeuwig' thema

- Kinderen zijn altijd zowel een bron van geluk en optimisme als van zorg en pessimisme geweest
- Cruciale vraag die alle culturen altijd heeft beziggehouden: *voeden we onze kinderen zo op en ontwikkelen ze zich zo dat de wereld in hun handen een betere plaats wordt dan ze nu is? (Hebben we voldoende vertrouwen in hen om deze wereld aan hen over te dragen?)*

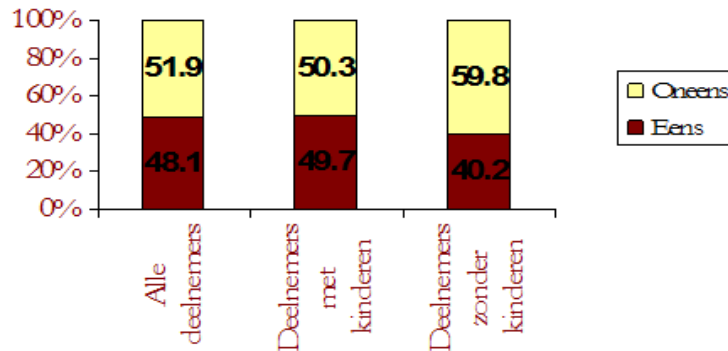
Wat maakt opvoeding zo'n lastige (hoewel ook uitdagende) klus (1)?

- (Kinderen komen niet als tabula rasa op de wereld)
- Er is altijd spanning tussen generaties
- Er zijn zoveel invloeden tegelijk werkzaam
- Desondanks bestaat nog altijd de sterke neiging om verantwoordelijkheid te individualiseren (tot ouder of gezin, cfr term en definities 'opvoedingsondersteuning')

Wat maakt opvoeding zo'n lastige (hoewel ook uitdagende) klus (2)?

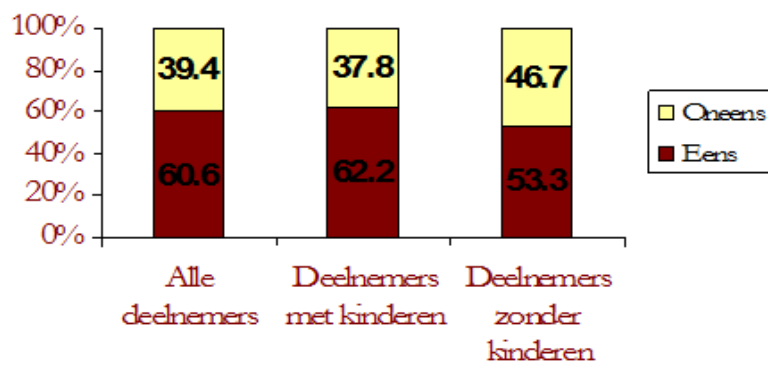
- Angst
- Het besef, of gebrek aan besef, dat zoals iedere belangrijke (levens)taak, kennis, houding en vaardigheden medebepalend zijn voor 'succes' en daarmee gebrek aan besef dat opvoeden in belangrijke mate geleerd moet worden

Opvoeden hoeft je niet te leren

Zie Diekstra, RFW in: Hogenes, M. et al. (2010) De leerkracht als Opvoeder. SDU: Den Haag (data gebaseerd op N= 2213)

Voor opvoeden zijn geen algemene regels te geven, want ieder kind is anders. Bent u het hiermee eens?

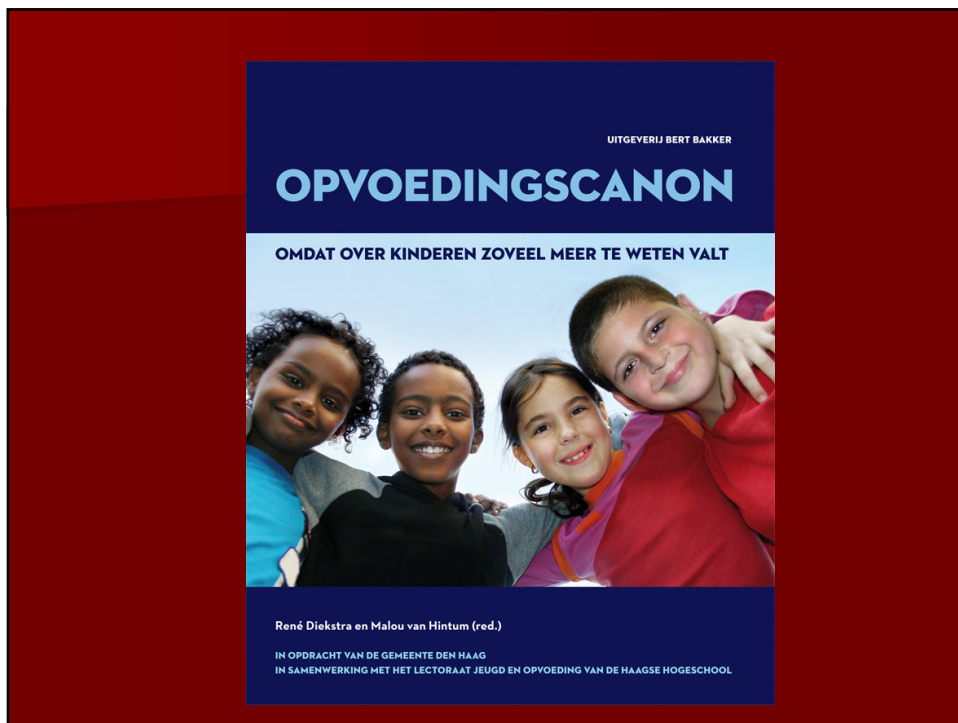
Zie Diekstra, RFW in: Hogenes, M. et al. (2010) De leerkracht als Opvoeder. SDU: Den Haag (data gebaseerd op N= 2213)

De macht van kennis en begrip

- Ouders die meer weten en begrijpen van ontwikkeling en opvoeding van (jonge) kinderen stimuleren hun ontwikkeling (aanzienlijk) meer (Paradis e.a., 2008).
- Ouders en andere opvoeders (bv leerkrachten) die getraind worden in basale opvoedingsvaardigheden hebben kinderen met betere schoolprestaties, minder emotionele en gedragsproblemen en meer pro sociaal gedrag (effect is na tenminste 5 jaar nog aantoonbaar)
- Hamvraag: waar leggen we de lat, de canon, oftewel welke basale kennis en vaardigheden, vinden we als samenleving, dat volwassenen/ouders en andere opvoeders in hun repertoire zouden moeten hebben?

Canon en de wet van Rose

- Ook op gebied van opvoeding en ontwikkeling geldt de zogenoemde wet van Rose (1989):
de omvang van de deviante groep is een functie van het populatie-gemiddelde
- Hoe hoger de gemiddelde en kennis en begrip van ontwikkeling en opvoeding is in de bevolking, hoe kleiner de groep volwassenen die op een problematische manier met kinderen en jeugdigen omgaat.
- Hamvraag: hoe staat het met kennis en begrip van ontwikkeling en opvoeding, bij ouders, andere volwassenen en professionele opvoeders (leerkrachten, pedagogen, werkers in de kinder – en jeugdzorg?)

Wat maakt opvoeding zo'n lastige (hoewel ook uitdagende) klus (3)?

Onduidelijkheid, onzekerheid over wat 'succes' is

Wat vinden wij, en wat vinden kinderen of jongeren zelf, dat ze in hun bagage zouden moeten hebben als ze op de drempel van de volwassenheid verschijnen?

‘Niet alle mensen hebben dezelfde mening over wat kinderen moeten leren teneinde een goed karakter te ontwikkelen en ze in staat te stellen een zo goed mogelijk leven te leiden. Er is ook geen consensus over of onderwijs zich vooral moet richten op kennis en begrip of op karaktervorming, of het juiste type onderwijs zou moeten bestaan uit disciplines die nuttig zijn voor het leven, voor het kweken van een zuiver karakter, of om kennis te vergroten?’

Aristoteles, Politika, circa 384-322 v.Chr.

Het grote belang van ‘opvoeddoelen’ (1)

- Wetenschappelijke literatuur over ‘purpose in life’ toont aan dat het een cruciale factor is van eigen ontwikkeling en invloed op ontwikkeling van anderen (Ryf e.a., 1995, 1997, Boyle e.a., 2009)
- ‘Purpose in life’: ‘has goals in life that give sense of directedness, has aims and objectives for living’

Het grote belang van 'opvoeddoelen' (2)

- Op gebied van opvoeding en ontwikkeling tot op heden, ondanks saillante voorbeelden zoals 'the case of Miss A' (Pedersen, 1995), doelen doorgaans niet gesteld of voornamelijk in termen van instrumentele doelen ('bieden van emotionele veiligheid) of 'vage' doelen ('Als mijn kind zich maar happy voelt').
- Zelfs het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind kent in feite alleen maar instrumentele doelen
- 'Sense of purpose' in opvoeding is vaak onderontwikkeld of zelfs afwezig (met gevolgen als gebrek aan verbindingen)

Het grote belang van 'opvoeddoelen' (3)

- Enige brede poging tot formulering van 'eindtermen van opvoeding' door Carnegie Corporation of New York in samenwerking met de WHO (consensusbijeenkomsten van beleidsmakers, professionele opvoeders, ouders, jongeren).

Essentiele vereisten voor of eindtermen van een gezonde ontwikkeling

- HET VINDEN VAN EEN GEWAARDEERDE PLAATS IN EEN CONSTRUCTIEVE GROEP (dat wil zeggen een groep die een waardevolle bijdrage levert aan het functioneren van een bepaalde gemeenschap of de samenleving in het algemeen)
- HET VERMOGEN OM INTIEME, DUURZAME RELATIES MET ANDEREN TE VORMEN (dat wil zeggen het kunnen opbouwen en onderhouden van vriendschaps- en intieme relaties, zowel partner-relaties als ouder-kind relaties)
- HET ONTWIKKELEN VAN EEN (OVERWEGEND) POSITIEF ZELFBEELD (dat wil zeggen het verwerven van veerkracht en zelfvertrouwen om taken en problemen goed en waar gewenst of noodzakelijk zelfstandig aan te pakken)
- HET VERWERVEN VAN VOLDOENDE VALIDE KENNIS OM DOORDACHTE BESLISSINGEN TE NEMEN (dat wil zeggen de vaardigheid tot het verzamelen en/of gebruiken van informatie nodig om beslissingen verantwoord of onderbouwd te kunnen nemen)
- HET WETEN HOE GEBRUIK TE MAKEN VAN BESCHIKBARE VOORZIENINGEN EN (STEUN)NETWERKEN (dat wil zeggen de vaardigheid om te beoordelen wanneer het verstandig en terecht is om hulp van anderen in te roepen en om in relaties op een faire, wederkerige manier van hulp gebruik te maken)

Bron: Diekstra, RFW (2010) in: De Leerkracht als Opvoeder, Den Haag: SDU uitgevers

Essentiele vereisten voor of eindtermen van een gezonde ontwikkeling

- HET VERTONEN VAN KONSTRUKTIEVE NIEUWSGIERIGHEID EN ONDERZOEKEND GEDRAG (dat wil zeggen actief en zelfstandig op zoek te gaan naar informatie die nuttig of wenselijk is voor het goed functioneren als lid van een samenleving en willen begrijpen hoe 'dingen' in elkaar zitten of functioneren)
- HET VINDEN VAN MANIEREN OM BEHULPZAAM OF NUTTIG VOOR ANDEREN TE ZIJN (dat wil zeggen sociale betrokkenheid vertonen ten opzichte van anderen, vooral de zwakkeren of minder bedeeden en, ook ongevraagd, hulp aan te bieden en vrijwilligerwerk te doen)
- HET ONTWIKKELEN VAN EEN POSITIEF BEELD VAN DE TOEKOMST, MET EEN REALISTISCH BEELD VAN DE MOGELIJKHEDEN (dat wil zeggen de (onzekere, nog niet ingevulde) toekomst vooral als een uitdaging in plaats als een bedreiging te zien en de vaardigheid om realistische toekomstdoelen voor zichzelf te stellen)
- HET VERWERVEN VAN SOCIALE VAARDIGHEDEN, ONDER MEER OM OP EEN VREEDZAME MANIER MET CONFLICTEN OM TE GAAN (dat wil zeggen het hebben van vaardigheden als je in een ander kunnen verplaatsen, met anderen kunnen communiceren, samenwerken en conflicten waar mogelijk en nuttig te voorkomen, waar noodzakelijk aan te gaan en op een effectieve manier (te helpen) oplossen, en waar niet oplosbaar te aanvaarden dat sommige conflicten of onenigheden blijkaar niet oplosbaar zijn)
- HET ONTWIKKELEN VAN HET VERLANGEN EN DE MENTALE VAARDIGHEDEN OM 'LEVENSLANG' TE LEREN (dat wil zeggen het hebben van de motivatie en inzet om je levenslang te blijven ontwikkelen zowel wat betreft persoonlijke, cognitive, sociale als beroepskwaliteiten)

Bron: Diekstra, RFW (2010) in: De Leerkracht als Opvoeder, Den Haag: SDU uitgevers

Essentiele vereisten voor of eindtermen van een gezonde ontwikkeling

- HET VERWERVEN VAN DE TECHNISCHE EN ANALYTISCHE VAARDIGHEDEN OM DEEL TE NEMEN AAN EEN COMPLEXE ECONOMIE (dat wil onder andere zeggen zich vertrouwd en vaardig te maken met nieuwe ontwikkelingen en methoden, zoals digitale vaardigheden, en verantwoord en kritisch gebruik te maken van media evenals het vertonen van verantwoord consumentengedrag)
- HET ZICH ONTWIKKELEN TOT EEN 'ETHISCH' OF 'MOREEL' MENS (dat wil zeggen een mens die anderen niet aandoet wat hij niet wil dat anderen hem aandoen en die het uitoefenen van en opkomen voor de grondrechten van mensen in het algemeen evenals voor de rechten van kinderen als richtsnoer voor eigen keuzes en gedrag hanteert)
- HET RESPEKTEREN VAN DE DIVERSITEIT IN EEN PLURALISTISCHE (UIT HEEL VERSCHILLENDE GROEPEN BESTAANDE) SAMENLEVING (dat wil zeggen de houding en de vaardigheid om het belang van diversiteit in de samenleving uit te dragen, en respect in woord en gedrag te vertonen ten aanzien van personen en groepen met andere religieuze, seksuele of culturele voorkeuren en gewoonten)

Bron: Diekstra, RFW (2010) in: De Leerkracht als Opvoeder, Den Haag: SDU uitgevers

Opvoeding, Waarin Nederland tekort schiet?

- Te weinig aandacht voor fysieke opvoedingsondersteuning
- Te weinig aandacht voor het belang van kennis en begrip van opvoeding en ontwikkeling: 'het niet leggen van de lat' of de Canon
- Gebrek aan 'sense of purpose' in opvoeding (en daarmee ook in opvoedingsondersteuning): het ontbreken van consensus over opvoedingsdoelen.

En dan nog dit, wat betreft opvoedingsondersteuning

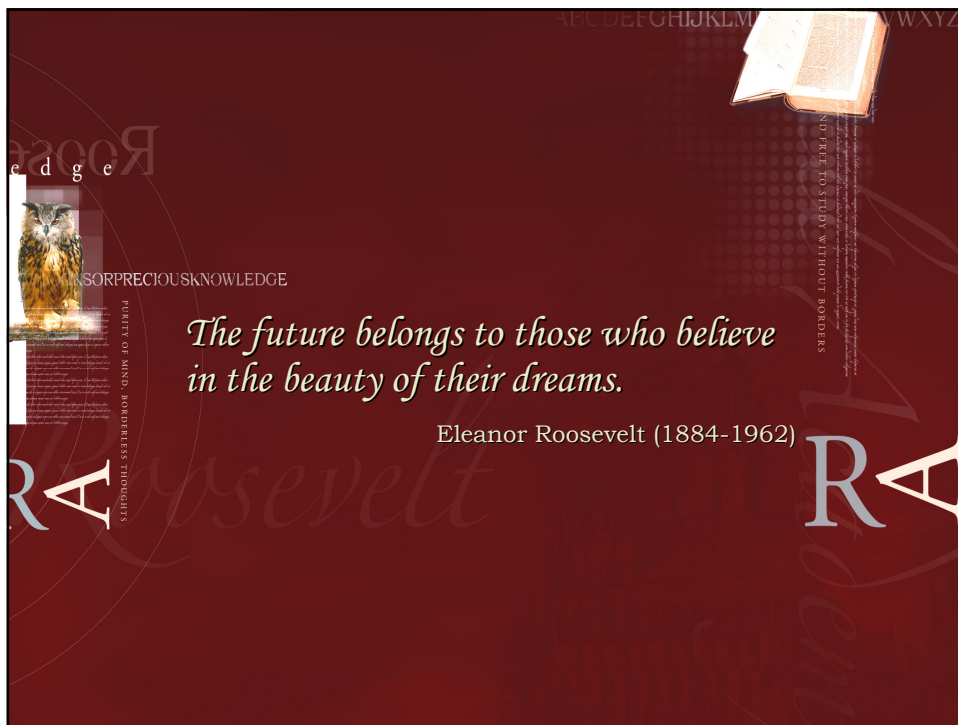
- "Opvoedingsondersteuning wordt door ouders veelal gezien als een vorm van hulpverlening. Ouders willen niet de hulpverlening in op het moment dat zij een vraag hebben over hun zoon of dochter of in een situatie zijn geraakt waarvan zij niet goed weten hoe zij hier mee om moeten gaan. Om de drempel te verlagen is het belangrijk om deze term te verduidelijken of om deze vorm van informatie, steun of advies anders te noemen"

(zie: Lezwijn, J (2003) Onderzoek gemeente Apeldoorn)

- Spreek liever van:

'Opvoednetwerken'

En gebruik het als zelfstandig naamwoord én als werkwoord

referenties

- Diekstra, RFW, van Hintum, M (red.) (2010) De Opvoedingscanon. Omdat over kinderen zoveel meer te weten valt. Amsterdam: Bert Bakker uitgevers
- Hogenes. M. e.a. (red.) (2010) De leerkracht als Opvoeder. Den Haag: SDU uitgevers